

БАНКІВСЬКИЙ МОНІТОРИНГ У ФОРМУВАННІ ТА ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Визначено особливості банківського моніторингу у формуванні та оцінюванні фінансової стійкості банків України, обґрунтовано важливість застосування моніторингу у формуванні ефективної управлінської політики для досягнення збалансованого та стабільного функціонування банківської системи.

Аннотация. Определены особенности банковского мониторинга в формировании и оценке финансовой устойчивости банков Украины, обоснована важность применения мониторинга в формировании эффективной управленческой политики для достижения сбалансированного и стабильного функционирования банковской системы.

Annotation. The article outlined the features of bank monitoring in the context of development and assessment of financial stability of banks of Ukraine, proved the importance of monitoring the formation of effective management policies for achieving dynamic, balanced and stable functioning of the banking system.

Ключові слова: банк, банківська система, банківський моніторинг, фінансова стійкість.

Управління фінансовою стійкістю комерційних банків передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, котрі сприяли б фінансовій стійкості. Це зміст механізму управління фінансовою стійкістю, який не є статичним утворенням, а постійно перебуває в динамічному розвитку. Враховуючи конкретні економічні умови, в яких функціонує банк, необхідно відповідно до змін в економічному середовищі вносити корективи до механізму управління фінансовою стійкістю банку. Значну увагу аналізу, оцінці та шляхам забезпечення фінансової стійкості банків приділили такі зарубіжні науковці, як: Долан Е. Дж., Кемпбелл Р. Дж., Міллер Р. Л., Роуз П. С., Сінкі Дж. Ф., Ван Хорн Дж. К. Напрямам поліпшення фінансової стійкості українських банків та їх проблемам у контексті наслідків фінансово-економічної кризи присвячені праці таких вітчизняних вчених: В. Кочеткова, Г. Крайчевої, В. Міщенко, С. Науменкової та багатьох інших. Проте для формування ефективної моделі контролю за діяльністю окремих груп банків ще недостатньо використовується окремії інструментарій структурно-функціонального аналізу банківської системи, яким є моніторинг банківської діяльності. Вагомий внесок у сфері дослідження моніторингових систем зроблено такими вченими та практиками, як: Галіцин В. К., Бушуєва І. І., Морозов А. О., Степашко В. С., Шапошник С. Б., Хохлов Ю. Е., Мозенков О. В., Павлюк Є. Д., Пугачова М. В., Шулькова Н. Н.

Метою статті є аналіз формування ефективної управлінської політики в банківській діяльності, що потребує всебічного обґрунтування пріоритетних напрямів і шляхів проведення моніторингу банківських операцій для досягнення динамічного, збалансованого та стабільного функціонування банківської системи. Тому для стабільності функціонування банківської системи необхідні нові ефективні інструменти моніторингу. Більше того, моніторинг виступає як важлива складова в процесі прийняття рішень як стосовно банківської системи в цілому, так і в окремому банку. В основу здійснення моніторингу банківської діяльності мають бути покладені конкретні методологічні принципи та відповідні заходи для радикального підвищення ефективності використання моніторингових систем, а також вдосконалення роботи працівників і управлінців, які здійснюють моніторинг.

Враховуючи особливості структури банківської системи, багатоаспектність діяльності банків, Шулькова Н. Н. визначає "банківський моніторинг" як систему заходів щодо здійснення постійного спостереження за діяльністю комерційних банків, збору та систематизації даних про їх фінансовий стан для оцінювання поточного стану справ у банківській сфері і прогнозування її розвитку на перспективу [1]. Кириченко О. А. та Міщенко В. І. доповнюють визначення та трактують "банківський моніторинг" як систему постійного спостереження за всіма контрольованими лімітами і нормативами, визначення розмірів і причин відхилення фактичних показників від нормативних, причин цих відхилень і прийняття управлінських рішень [2]. Примостка Л. О., досліджуючи ризики, трактує моніторинг ризику як "процес функціонування регулярної незалежної системи оцінювання та контролю за ризиком з механізмом зворотного зв'язку" [3].

До ключових цілей існування системи фінансового моніторингу належать: збирання та акумуляція інформації, яка характеризує поточну динаміку розвитку економіки країни в розрізі актуального становища її банківського сектору; формування бази даних, яка відображає рівень фінансової стійкості окремих комерційних банків; професійний аналіз і прогнозування динаміки критеріїв фінансової стійкості банківської системи в цілому; всебічне дослідження системних ризиків сектору банківництва; ідентифікація та оцінка ступеня впливу ключових факторів, які становлять базис стабільного розвитку банківської системи; оцінка ефективності превентивних заходів, які проводяться в межах системи державного регулювання банківського сектору.

Моніторинг є обов'язковим елементом і в системі управління ризиками та повинен здійснюватися з метою

забезпечення своєчасності відстеження рівнів та розмірів ризиків для їх мінімізації або уникнення, що сприятиме покращенню фінансових результатів банківської установи.

Теоретичний аналіз наукових публікацій дозволив виявити, що регулярність у моніторингових дослідженнях становить основу системи. На трактуванні моніторингу як безперервного стеження (нагляді за процесом чи об'єктами) та аналізі ґрунтуються й енциклопедичні визначення цього поняття. Проблема застосування моніторингу в банківській діяльності полягає в недостатності методологічної бази для створення ефективних моніторингових систем. Але, оскільки моніторинг не може здійснюватися у всіх банках однаково, враховуючи специфіку їх функціонування, можна говорити лише про напрям створення можливої системи моніторингу, її загальні риси.

Щоб забезпечити ефективне функціонування системи моніторингу діяльності банків, необхідно дотримуватися таких принципів, як [4]: 1. Принцип актуалізації та наукового обґрунтування методик, що застосовуються в процесі моніторингу, тобто постійного вдосконалення методичної бази моніторингу. 2. Принцип моніторингу стійкості банківської системи, який повинен проводитись, враховуючи специфіку регіонів України як на регіональному рівні, так і на рівні банківської системи в цілому. 3. Принцип неперервності проведення моніторингу, тобто збір інформації повинен проводитись постійно, а не періодично. 4. Принцип порівнянності вихідних даних і результативних показників моніторингу. Це означає, що вихідні дані, які становлять інформаційну базу моніторингу, повинні бути порівнянні на різних проміжках часу. 5. Принцип доступності висновків і результатів моніторингу, який підтверджує необхідність розгляду і обговорення документально зафіксованих висновків моніторингу, який користувачами інформації про банківську систему. На рисунку наведена структура внутрішньої системи фінансового моніторингу.

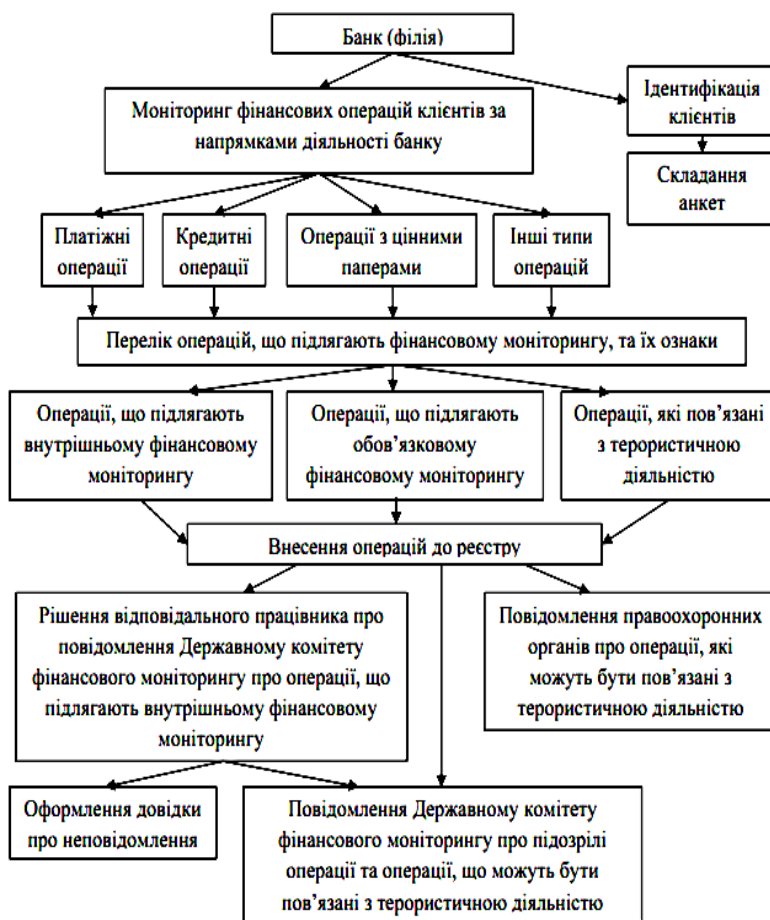

Рис. Внутрішньобанківська система фінансового моніторингу

Стабільний фінансовий стан банку означає зростання основних позитивних параметрів (капіталу, активів, ліквідності, платоспроможності, прибутковості тощо) та зниження негативних параметрів (ризиковості, неякісних та неробочих активів, невідношення між активами й пасивами за строками погашення та між активними й пасивними процентними ставками), що визначають рівень фінансової стійкості банку в межах загально визначеного, доцільно можливого коридору (таблиця).

Процес його забезпечення є безперервним, динамічним і зумовлює необхідність постійного регулювання діяльності банку, яке повинне бути адаптоване до реалій сучасного стану вітчизняної економіки та до умов, що постійно змінюються. При цьому стійкість банківської системи залежить не від розмірів банків та їх кількості, а від їх стабільності [5].

Таблиця

Основні показники для розрахунку індикаторів фінансової стабільності комерційного банку

Достатність капіталу	Регулятивний капітал до активів, зважених на ризик.
----------------------	---

	Регулятивний капітал 1-го рівня до активів, зважених на ризик
Якість активів	Кредити з порушенням умов контракту до загального обсягу кредитів. Кредити з порушенням умов контракту за винятком резервів до капіталу. Розподіл кредитів за секторами до загального обсягу кредитів. Сукупний обсяг кредитів до власних коштів
Фактичний прибуток і прибутковість	Прибуток на активи (ROA) Прибуток на капітал (ROE) Процентний прибуток до валового доходу. Непроцентні витрати до валового доходу
Ліквідність	Ліквідні активи до загальних активів. Ліквідні активи до короткострокових зобов'язань
Чутливість до ринкового ризику	Дюрація активів. Дюрація зобов'язань. Чиста відкрита позиція в іноземних коштах до капіталу

В Україні органом, який здійснює контроль та проводить моніторинг діяльності комерційних банків, є Національний банк України як головний регулятор грошово-кредитної політики держави. Також слід чітко уявляти мету здійснюваного моніторингу банківської системи [6]. Перш за все, банківський моніторинг проводиться для визначення стабільності та надійності функціонування банківської системи. Система банківського нагляду, сформована НБУ, скоординована по вертикалі та функціонує як єдиний механізм, складаючись із центрального апарату й територіальних управлінь Національного банку, і передбачає реєстрацію банку, економічний аналіз, ліцензування, фінансовий моніторинг, контроль за дотриманням економічних нормативів, інспектування й застосування санкцій за порушення правил діяльності, а також реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) банків. Дані заходи сприяють підвищенню рівня фінансової стійкості банків та банківської безпеки, забезпеченню конкурентних умов у банківській системі, які сприятимуть відкритості банківського сектору для іноземних інвесторів, скороченню рівня ризикованості й банкрутств.

У процесі діяльності банку здійснюють моніторинг та управління діяльністю банку згідно із законодавчо-нормативними актами й інструкціями. Саме керування економічним аналізом та звітністю за специфікою діяльності найбільше наближене до аналізу, оцінки фінансового стану та прогнозування, регулювання фінансової стійкості банків, оскільки комплексно аналізує фінансовий стан банківської системи в цілому та кожного банку зокрема, формулює методику складання статистичної звітності, впорядковує всі форми звітності, а також розглядає прогнози фінансового стану системи банків, подає пропозиції щодо підвищення рівня фінансової стійкості банків.

Процес формування системи моніторингу банківської діяльності ще перебуває на стадії розвитку та потребує наукових досліджень і розробки прикладних рекомендацій з урахуванням особливостей національного ринку та зарубіжного досвіду. Моніторинг як важливий інструмент управління посідає важливе місце в банківській діяльності. Він застосовується як на рівні кожного окремого банку, так і на рівні банківської системи в цілому. Ефективне функціонування розглянутого механізму управління фінансовою стійкістю банку сприятиме підвищенню рівня прибутковості, зниженню ризиків, контролю та підтриманню ліквідності й платоспроможності банків на достатньому рівні, що в підсумку позитивно вплине на забезпечення фінансової стійкості будь-якого комерційного банку.

Наук. керівн. Раєвська О. В.

Література: 1. Шулькова Н. Н. Банковский мониторинг и направления его проведения / Н. Н. Шулькова // Банковские услуги. – 2003. – № 5. – С. 35–38. 2. Банківський менеджмент : підручник / за ред. О. А. Кириченка, В. І. Міщенко. – К. : Знання, 2005. – 426 с. 3. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі : монографія / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2002. – 316 с. 4. Ключко Л. А. Фінансова стабільність банків та її визначальні характеристики / Л. А. Ключко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – № 1. – С. 143–150. 5. Коваленко В. В. Методичні підходи до діагностики і моніторингу фінансової стійкості банківської системи / В. В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 11(65). – С. 15–17. 6. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль : ТЗОВ "Терно-граф". – 2009. – 316 с. 7. Міщенко В. Шляхи подолання фінансово-економічної кризи в Україні / В. Міщенко // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 2. – С. 3–7.